

Avrupa'daki Türkiye ve 'etik yurttaşlık'

HASAN BÜLENT KAHRAMAN

AB Komisyonu'nun son raporu Türkiye'ye adaylık statüsü verilmesini öngörürken yeni bir aşamayı değil, yeni bir tartışmayı başlatıyor; en azından başlatmalıdır. Tartışma şudur:

Tanzimat'ın Yeni Osmanlılar'ı 'niye' ve 'nereye' sorusunun peşine düştüklerinde, iki cevap bulmuşlardı: Devleti kurtarmak için ve Avrupa'ya yönelerek. 'Nasıl'ın cevabını da vermişlerdi: Avrupa'nın bilim ve tekniğini alarak. Bu anlayış Ziya Gökalp üstünden evrilir, cumhuriyete ulanırken dönemin öteki parametrelerinden de etkilendi ve Avrupa'yla ilişkinin yalnızca bilim ve teknik düzeyde kalmasına, kesinlikle 'kültürel' alana yansımamasına özen gösterildi. Geç 19. ve erken 20. yüzyılda yaşanmış travma henüz akıllardaydı ve Avrupa'nın Türkiye'yi parçalamak istediği düşüncesi nihayet geç 20. yüzyılda, bu kıtanın 'ırkçılığına' kadar uzandı. Sorunun tartışılmasına dahil edilen yeni kavramlar arasında artık Türkiye'nin gücünün engellenmesi ve

Müslümanlık da vardı.

Belki bunlar derece derece doğru şeylerdir. Ama iki gerçek, ötekilerin artık önüne geçmiş bulunmaktadır.

Bunların ilki şu: Yapılan hemen tüm araştırmalar, Türkiye'de yaşayan insanın 'Avrupalı olmak' istediğini açıklıkla ortaya koymaktadır. Avrupalı olmanın ne anlama geldiği yeterince bilinmese de, böyle bir gerçek artık görmezden gelinemez. Üstelik, bu, değişik siyasal görüşte olan insanların üzerinde uzlaştığı ender ortak paydalardandır.

İkinci ve asıl önemli husus, açılması ve cevabı siyaset düzeyinde oluşturulması gereken bir soruyla ilgilidir.

Avrupa, geç yirminci yüzyıla girerken kendisini belirleyen değerleri yeterince netleştirmiştir. Bunlar, çok kabaca, 'demokrasi' ve 'insan hakları' diye özetlenebilir. Özellikle 1990'lı yıllarda ağırlığını duyuran küreselleşme süreci bu değerlerin bir zihniyet oluşturmasına katkı sağlamıştır. Fakat, bu bilinen gerçeğin yanı sıra gözden ırak tutulan bir başka nokta var. O da, bütün bu arayışın aslında yeni bir etik anlayış geliştirmekle ilgili olmasıdır. İnsan haklarının ve demokrasinin mevcudiyeti Avrupa için

artık bir kurumsallık ifadesinden çok bir ahlak çizgisi çekmesi nedeniyle önemlidir. Bu yanıyla, ırkçılık, kültürel hakların ortadan kaldırılması, 'öteki'nin tanınmaması, temel hak ve özgürlüklerin kısıtlanması artık yeni Avrupa düşüncesi içinde bir ahlaki sınır meselesidir.

Bu geniş açılımın billurlaştığı kavram ise yurttaşlıktır. Etik Avrupa düşüncesini gündelik hayatta uygulamaya koymak, buna dayanarak devlet-birey arasındaki ilişkileri düzenlemek yeni bir yurttaşlık anlayışını hazırlamakla ilgili ve mümkündür. 'Etik yurttaşlık' temeline oturmamış bir demokrasi arayışı ise hem anlamsız, hem 'projelendirilmemiş' bir süreçtir ve basit bir demagojiden öteye gidemez.

Bin yıllık demokrasi düşü, zaman zaman ihlal eden bizzat kendisi olsa da, Avrupa'nın geliştirdiği etik anlayışın ve onunla bütünleşecek yurttaşlık kavramının içinden gerçekleştirilmek istenirken, bu şartlar altında Türkiye'nin vermesi gereken karar, 'hangi' Avrupa'ya ait olmak istediğiyle ilgilidir. Bu da yalnız tekniği değil, 'kültürü' de gerekiyorsa Avrupa'dan almayı gerektiren bir süreçtir.